

STUDIA

Redactie door Valerie VRANCKEN

Registreren, corresponderen en bewaren

*Archiefvorming in stedelijke en familiale context in
de vroegmoderne tijd*

Offprint

JANSSENS, Gustaaf (2026). Brontypologisch onderzoek van resolutieboeken. Casus : de resolutieboeken van regionale en lokale overheden in Vlaanderen (zeventiende-achttiende eeuw).

In Valerie VRANCKEN (red.), *Registreren, corresponderen en bewaren : Archiefvorming in stedelijke en familiale context in de vroegmoderne tijd* (Studia, 180, pp. 85–104). State Archives of Belgium.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20578915>

Registreren, corresponderen en bewaren

*Archiefvorming in stedelijke en familiale context in
de vroegmoderne tijd*

Acta van de studiedagen gehouden op 15 maart en 3 september 2019 te Leuven

Redactie door
Valerie VRANCKEN

Brussel
2026

ALGEMEEN RIJKSARCHIEF
EN
RIJKSARCHIEF IN DE PROVINCIËN

STUDIA

180

© Rijksarchief in België, 2026
Ruisbroekstraat 2-6, 1000 Brussel (België)
<http://www.arch.be>

De digitale versie van deze publicatie wordt verspreid onder de
Creative Commons-licentie CC BY-NC-ND 4.0.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20465480>

ISBN 978 94 6391 634 9
D/2026/531/038
Publicatienummer : 6675

Brontypologisch onderzoek van resolutieboeken

*Casus: de resolutieboeken van regionale en lokale overheden in
Vlaanderen (zeventiende-achttiende eeuw)*

GUSTAAF JANSSENS

Beslissingen van bestuurscolleges van overheidsinstellingen, ‘resoluties’ zoals zij in het ancien régime werden genoemd, staan op gezag van het archiefvormend bestuur (een stadsbestuur of een ander collegiaal bestuur) in boeken opgetekend. Door de besluiten op die manier vast te leggen en te bewaren, zorgde men ervoor dat alles wat was beslist onomstootbaar vaststond.¹ Het resolutieboek is in de archivistiek een schoolvoorbeeld van een document dat “naar zijn aard bestemd is om te berusten onder de persoon, groep personen of organisatie die het heeft opgemaakt uit hoofde van zijn of haar taken of ter handhaving van zijn of haar rechten”.²

De opgetekende beslissingen dienden voor de archiefvormer op de eerste plaats als rechtsbewijs (*munimentum*) om eigen belangen en rechten te verdedigen.³ Het bestuur liet de genomen beslissingen op een gereguleerde manier optekenen om ten allen tijde een gewaarmerkt en betrouwbaar bewijs te kunnen leveren van zijn autonome politieke en administratieve macht.⁴ Unaniem en autonoom genomen beslissingen van bestuursorganen waren in het ancien régime een sterk wapen om de eigen rechten te verdedigen tegenover de vorst, zoals bijvoorbeeld gevalstudies voor de Franse stad Lyon, in het graafschap Henegouwen en de statenvergaderingen in de Nederlanden aantonen. Dat beslissingen unaniem genomen dienden te worden was echter geen algemene regel en in de praktijk

Wij dragen deze bijdrage graag op aan mevrouw dr. Hilda Coppejans-De Smedt (1924-2014) en aan de professoren Jan Buntinx (1911-1991) en Michel Baelde (1933-2014), die mij in mijn werk als archivaris en als historicus altijd hebben aangemoedigd, gesteund en geïnspireerd. Dr. Valerie Vrancken en lic. Nico Van Campenhout danken wij voor hun advies en commentaar bij een eerdere versie van deze tekst.

¹ VAN DER GOUW J.P., *Munimenta en Monumenta*, in WAALWIJK H. en WETERINGS J. (ed.), *Spreken is goud. Oraties en colleges van hoogleraren ... en de archivistiek (Jaarboek 2008 Stichting Archiefpublicaties)*, Den Haag, 2009, p. 133 en HORSMAN P.J., *Abuysen ende desordiën: archiefvorming en archivering in Dordrecht, 1200-1920*, Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2009, p. 189. ‘Archiefvorming’ is “het geheel van procedures en handelingen waarbij archiefbescheiden tot stand komen en in een archief worden opgenomen”; een ‘archiefvormer’ is “een persoon, groep personen of organisatie die zelfstandige archiefvorming als een van zijn of haar activiteiten heeft”: DEN TEULING A.J.M., *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*, Den Haag, 2003, nr. 13 en nr. 14. Over archiefvorming / archiefvormer: JANSSENS G., *Archiefvorming*, in *Bibliotheek- & archiefgids*, 1991, 67, p. 320-236.

² Cfr. de definitie van ‘archiefstuk’ in DEN TEULING, *Archiefterminologie*, nr. 8.

³ KETELAAR E., *Muniments and monuments: the dawn of archives as cultural patrimony*, in *Archival Science*, 2007, 7, p. 345-346.

⁴ THOMASSEN T., *Instrumenten van de macht. De Staten-Generaal en hun archieven 1576-1796*, Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2009, p. 283-284. Over de bewijskracht van wat geschreven staat: VIÑAO FRAGO A., *Por una historia de la cultura escrita: observaciones y reflexiones*, in *Signo, Revista de Historia de la Cultura Escrita*, 1996, 3, p. 53-54.

werd vaak besloten om de weigerende minderheid ‘te vervangen’ en werd een bij meerderheid aangenomen beslissing aanvaard.⁵

De resoluties van collegiaal bestuurde overheidsinstellingen en de boeken waarin zij staan opgetekend, zijn “de ruggengraat waarom heen zich de andere stukken [van het archief] laten groeperen”.⁶ Sommige bestuurscolleges, zoals de Staten-Generaal van de Republiek der Verenigde Provinciën, statenvergaderingen en ook stadsbesturen gingen over tot het drukken van hun besluiten. In de context van deze bijdrage komen gedrukte resoluties en gedrukte stadsordonnanties niet aan bod.⁷ Ook aan resolutieboeken verwante archiefstukken, zoals bijvoorbeeld de boeken waarin de *acta* van kapittelvergaderingen van kloosterorden of van seculiere kerkelijke kapittels genoteerd staan, worden hier buiten beschouwing gelaten.

De beschrijving, ordening en ontsluiting van archieven behoort tot de kerntaak van archivariissen. Het resultaat van dit werk is o.a. een archiefinventaris waarin historici en andere vorsers het nodige materiaal voor hun onderzoek kunnen vinden.⁸ Bij de meeste inventarissen valt op dat er meer aandacht wordt besteed aan de identificatie en de beschrijving van dossiers, van onderwerpsmappen en van individuele stukken dan aan die van seriële documenten zoals resolutieboeken, rekeningen of briefwisseling. Wie als archivaris met onderzoekers in contact komt, weet dat zij weinig of geen archiefwetenschappelijke kennis hebben en vaak niet weten of vermoeden waarom de informatie die zij willen gebruiken in bepaalde documenten te vinden is. Het proces van archiefvorming is de meeste historici vreemd en aan brontypologie schenken zij doorgaans weinig of geen aandacht.

De expertise van de archivaris bestaat “in een methodisch contextuele benadering van archieven in relatie tot de omgeving waarin ze worden gevormd, beheerd en gebruikt”.⁹ Door archiefbescheiden in hun context te beschrijven, reiken archivariissen aan de archiefgebruiker meer aan dan enkel de inhoud van de stukken. De ontstaanscontext van archiefbescheiden heeft immers een functioneel, organisatorisch, informatief, sociaal en cultureel

⁵ EERSELS B., *The Craft Guilds are the City. Political Participations in Late Medieval Towns. Brabant and Liège (c. 1360-1500)*, onuitgegeven proefschrift KU Leuven, Leuven, 2018, p. 19 & 189; VAN EECKEN-RODE M., *Rituals of Unanimity and Balance: Deliberation in 15th- to 16th- century Hainaut*, in DAMEN M., HAEMERS J. & MANN A.J. (ed.), *Political Representation, Ideas and Institutions in Europe (c. 1200 – c. 1690) (Late Medieval Europe, 15)*, Leiden-Boston, 2018, p. 228-235. Over het unanimitieitsbeginsel bij de besluitvorming door de statencolleges en over de praktijk van het ‘vervangen van de weigerende minderheid’: JANSSENS G., ‘Brabant in het Verweer’. *Loyale oppositie tegen Spanje’s bewind in de Nederlanden van Alva tot Farnese 1567-1578 (Standen en Landen, 89)*, Kortrijk-Heule, 1989, p. 109.

⁶ HORSMAN, *Abuysen ende desordiën*, p. 189. Over resoluties en resolutieboeken als geraamte of ruggengraat voor een archief: MULLER S., FEITH J.A. & FRUIN R., *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van Archieven*, Groningen, 1920 (2de uitg. – 1ste uitg. 1898), p. 41-45 (paragraaf 20).

⁷ Over de gedrukte resoluties van de Staten-Generaal (1670-1796): THOMASSEN, *Instrumenten van de macht*, p. 357-363.

⁸ Kritische beschouwingen over de ‘klassieke’ archiefinventaris: HORSMAN P., *De Meesterproef: de archiefinventaris als ultieme blijk van bekwaamheid*, in PUT E. & VANCOPPENOLLE C. (ed.), *Archiefambacht tussen geschiedenisbedrijf en erfgoedwinkel. Een balans bij het afscheid van vijf rijksarchivariissen (Miscellanea Archivistica Studia, 208)*, Brussel, 2013, p. 91-112.

⁹ THOMASSEN T., *Archiefwetenschap, erfgoed en politisering. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam op woensdag 13 september 2010*, Amsterdam, 2011, p. 17.

aspect.¹⁰ Die veelzijdige context maakt wezenlijk deel uit van het archiefstuk en bepaalt er ook de uniciteit van.¹¹ Zoekwijzers en brontypologische studies geven inzicht in de informatiewaarde van de voorhanden zijnde bron en kunnen onderzoekers dan ook oriënteren bij de keuze van hun bronnenmateriaal.¹² Omwille van hun administratief-maatschappelijk belang en omwille van de rijkdom van de informatie die resolutieboeken bevatten, is een brontypologische benadering van deze bron dan ook aangewezen.¹³

De voorliggende bijdrage bestaat uit drie delen. Eerst wordt stilgestaan bij de brontypologie van resolutieboeken. Aan de hand van de genormaliseerde archiefterminologie wordt nagegaan wat een resolutieboek is, hoe het zich bijvoorbeeld van notulenboeken onderscheidt en op welke manier resolutieboeken voorwerp zijn van historisch en archiefwetenschappelijk onderzoek. Het tweede deel presenteert een onderzoekscasus: brontypologisch onderzoek dat voor resolutieboeken van een regionale en een lokale overheid in het graafschap Vlaanderen, respectievelijk een kasselrij (de kasselrij Oudenaarde) en een heerlijkheid (de baronie Eksaarde) werd uitgevoerd. Ten slotte komen de resolutieboeken van een achttiende-eeuws overlegorgaan van Vlaamse kasselrijen (de ‘Generaliteit der Kasselrijen, Landen en Ambachten van Vlaanderen’) aan bod.

Resolutieboeken als documenttype

Verba volant, scripta manent, zegt een oude Latijnse uitdrukking en dat wil zeggen dat met wat op schrift staat blijvend rekening gehouden wordt. Mondeling geformuleerde ‘overtuigingsstukken’ hebben het gaandeweg moeten afleggen tegen op schrift gestelde stukken en uit onderzoek naar gerechtelijke procedures in Catalonië in de negende tot de elfde eeuw blijkt dat een schriftelijk bewijs dat door partijen werd aangevoerd, na verificatie op echtheid door de rechters meer geloofwaardig werd geacht dan elk ander bewijs.¹⁴

¹⁰ JEURGENS K., *Een brug tussen twee werelden. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar op het gebied van de archivaliek aan de Universiteit van Leiden op 20 mei 2005*, [Leiden], [2005], p. 12-13; JANSSENS G., “Blijf niet staren op wat vroeger was ...”. *Toekomstgericht omgaan met archief en met geschiedenis. Afscheidscollege ter gelegenheid van zijn emeritaat als hoogleraar uitgesproken in de Universiteitshal van de KU Leuven op zaterdag 30 mei 2015*, [Leuven], [2015], p. 9-10 en p. 30 en KETELAAR E., *Archiving People. A Social History of Dutch Archives*, Den Haag, 2020, p. 18.

¹¹ Over ‘context’ en ‘archief’, zie diverse artikelen in HORSMAN P.J., KETELAAR F.C.J. & THOMASSEN T.H.P.M. (ed.), *Context. Interpretatiekaders in de archivaliek (Jaarboek 2000 Stichting Archiefpublicaties)*, Den Haag, 2000.

¹² COPPENS H., *Het archief en zijn publiek: een halve eeuw dienstverlening in het Rijksarchief (1960-2012)*, in PUT & VANCOPPENOLLE (ed.), *Archiefambacht*, p. 261.

¹³ SMALL G., *Municipal Registers of Deliberation in the Fourteenth and Fifteenth Centuries: Cross-Chanel observations*, in GENET J.T. & RUGGIN F.J. (ed.), *Les idées passent-elles La Manche? Savoirs, représentations, pratiques (France-Angleterre, X^e - XXe siècles)*, Parijs, 2007, p. 39. Een zeer mooi recent voorbeeld van een brontypologische studie van een stedelijk resolutieboek: GAUDREAU L., *Pouvoir, mémoire et identité: le premier registre de délibérations communales de Brignoles (1387-1391), édition et analyse*, Montpellier, 2014.

¹⁴ BOWMAN J., *L'alchimie de la preuve*, in *Annales du Midi. Revue archéologique, historique et philologique de la France méridionale*, 2006, 118 (n° 255), p. 340-345.

De studie van de verschriftelijking is nog een relatief jong onderzoeksterrein,¹⁵ maar de geschiedenis van bureaucratie en bureaucratisering, waarvan archief de neerslag is, trekt al langer de aandacht.¹⁶ Historici en archivariissen bestuderen daarnaast ook meer en meer de geschiedenis van het archiefwezen en van de archivistiek.¹⁷

Terminologie

De *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen* definieert 'besluit' als "een in een document vastgelegde beslissing van een persoon, groep personen of organisatie" (nr. 77). In de toelichting bij 'besluit' staat dat men "voor beslissingen van overheidsorganen van vóór 1798" de term 'resolutie' als synoniem gebruikt. Onder 'deel' (nr. 29) verstaat de *Archiefterminologie* "een aantal katernen in boekvorm, waarin gegevens zijn vastgelegd". Een resolutieboek is dus "een deel bevattende de beslissingen van overheidsorganen van vóór 1798".¹⁸ Beslissingen of 'resoluties' zijn archiefstukken die zijn opgemaakt "om als bewijs van het daarin gestelde te dienen".¹⁹

Noemt men de in deze bijdrage behandelde archiefbestanddelen terecht 'resolutieboeken' of dient men eerder over 'resolutieregisters' te spreken? De term 'resolutieboek' verwijst duidelijk naar een 'deel', dit wil zeggen "een aantal katernen in boekvorm, waarin gegevens zijn vastgelegd". Wanneer daar resoluties in zijn opgetekend, kan men zonder probleem over een 'resolutieboek' spreken. De term 'resolutieregister' kan aangewezen zijn indien men vertrekt van de tweede betekenis van de term 'register', namelijk een "archiefstuk waarin afschriften en uittreksels van andere documenten zijn opgenomen".²⁰ Dit is

¹⁵ Over verschriftelijking: MOSTERT M., *Lezen, schrijven en geletterdheid. Communicatie, verschriftelijking en de sociale geschiedenis van de middeleeuwen*, in *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis*, 2002, 28, p. 203-221; DE JONG M., *Geletterd en ongeletterd: zin en onzin van een tegenstelling*, in STUIP R.E.V. & VELLECOOP C. (ed.), *Oraliteit en schriftcultuur (Utrechtse Bijdragen tot de Mediëvistiek, 12)*, Hilversum, 1993, p. 9-31 en THEUNIS H.B., *Afspraak, schrift en gezag: het begin van de verschriftelijking in West-Frankrijk (1050-1125)*, in STUIP & VELLECOOP, *Oraliteit en schriftcultuur*, p. 145-154 (speciaal p. 148). Een goed historiografisch overzicht geeft GAUDREAULT, *Pouvoir, mémoire et identité*, p. 14-22.

¹⁶ VAN BUYTEN L., *Bureaucratie en bureaucratisering in de lokale besturen der Zuidelijke Nederlanden, 16e tot 18e eeuw*, in *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 1977, 90, p. 503-523.

¹⁷ Over de geschiedenis van het archiefwezen en van de archivistiek: HEAD R.C., *Making Archives in Early Modern Europe. Proof, Information, and Political Record-Keeping, 1400-1700*, Cambridge, 2019; CORENS L., PETERS K. & WALSHAM A. (ed.), *Archives & Information in the Early Modern World (Proceedings of the British Academy, 212)*, Oxford, 2018; KETELAAR E., *Dimensies van archiefgeschiedenis*, in PUT & VANCOPPENOLLE, *Archiefambacht*, p. 227-241; AUBRY M., CHAVE I. & DOOM V. (ed.), *Archives, archivistes et archivistique dans l'Europe du Nord-Ouest du Moyen âge à nos jours. Entre gouvernance et mémoire*, Rijsel, 2006 en THOMASSEN T., *Paradigmatische veranderingen in de archiefwetenschap*, in HORSMAN P.J., KETELAAR F.C.J. & THOMASSEN T., *Naar een nieuw paradigma in de archivistiek (Jaarboek 1999 Stichting Archiefpublicaties)*, Den Haag, 1999, p. 69-79.

¹⁸ DEN TEULING, *Archiefterminologie*, nrs. 29 ('deel') en 77 ('besluit'). In het Frans staat 'délibération' voor "décision d'une assemblée administrative. Exemple: délibération de conseil municipal, de jury d'examen": DELMAS B. (ed.), *Vocabulaire des archives. Archivistique et diplomatique contemporaine*, Parijs, 1989, p. 21. In het Duits heeft men het over 'Beschlussprotokoll' of 'Resolutionsprotokoll': BECK F. & HENNING E. (ed.), *Die archivalischen Quellen. Mit einer Einführung in die Historischen Hilfswissenschaften*, Keulen-Weimar-Wenen, 2003 (3de herziene uitgave), p. 45 en p. 80. Ook de term 'Ratsbeslüsse' is in het Duitse taalgebied gangbaar: ISENMANN E., *Die deutsche Stadt im Spätmittelalter 1250-1500. Stadtgestalt, Recht, Stadtregiment, Kirche, Gesellschaft, Wirtschaft*, Stuttgart, 1988, p. 166-167. In het Engels spreekt men over 'Registers of Deliberation', cfr. het hoger in noot 13 geciteerd artikel van Graeme Small.

¹⁹ Cfr. de definitie van 'akte': DEN TEULING, *Archiefterminologie*, nr. 9.

²⁰ DEN TEULING, *Archiefterminologie*, nr. 20 ('deel') en nr. 62 ('register').

met name het geval wanneer de resolutie op basis van een kladversie of minuut als afschrift in het boek wordt ingeschreven ('onrechtstreekse registratie').²¹

Resoluties zijn geen 'notulen'.²² Daarover zijn zowel de *Handleiding* van Muller, Feith en Fruin, het *Lexicon van Nederlandse archieftermen* als de *Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen* duidelijk. Waar resolutieboeken alleen de genomen besluiten vermelden, bevatten notulenboeken officiële verslagen van vergaderingen, d.w.z. de 'notulen'.²³ Zulke notulen kunnen meer bevatten dan alleen maar het verslag van een vergadering. Het kan "het geheel [zijn] van minuentresoluties en bijbehorende originele stukken (...) waarin de handelingen van een vergadering zijn vastgelegd of genotuleerd". Theo Thomassen stelt dat zowel de *Handleiding* als het *Lexicon van Nederlandse archieftermen* voor notulen uitgaan van een betekenis die pas in de negentiende eeuw in zwang is gekomen.²⁴

Ten slotte valt het op dat sommige 'boeken' in inventarissen ten onrechte 'resolutieboeken' worden genoemd. Leo Van Buyten stelt bij zijn bespreking van Leuvense stedelijke archiefbronnen vast dat in de inventaris van Joseph Cuvelier een aantal archiefbestanddelen verkeerdelijk als 'resolutieboeken' werden aangeduid.²⁵ Zo zijn bijvoorbeeld de aantekeningen die de Leuvense stadspensionaris Jan Lievens (1515-1578) tussen 1564 en 1578 heeft neergeschreven (de nummers 299 tot en met 303, die door Cuvelier in zijn inventaris van het Leuvense stadsarchief als "resoluties van de magistratuur" staan beschreven) geen resolutieboeken. Het zijn dagboeken²⁶ ('journalen') waarin Lievens zijn activiteit als pensionaris heeft genoteerd.²⁷ Een gelijkaardige vaststelling doet Peter Horsman wanneer hij een

²¹ Een andere vorm van registratie is de 'rechtstreekse registratie', waarbij het besluit meteen en zonder kladversie in het resolutieboek wordt ingeschreven: WALRAEVEN S., *Het resolutieboek als historische bron. Testcase: de baronie van Eksaarde (1653-1691)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KU Leuven, Leuven, 1997, p. 82-85. Op deze twee manieren van registratie wordt verder in deze bijdrage ingegaan.

²² HORSMAN, *Abuysen ende desordien*, p. 189.

²³ *Lexicon van Nederlandse archieftermen*, 's-Gravenhage, 1983, nr. 51 ('notulen': DEN TEULING, *Archiefterminologie*, nr. 87 ('notulen') en MULLER, FEITH & FRUIN, *Handleiding*, p. 144 (paragraaf 88). Over 'verslagen en notulen': VANDERPUTTEN S., HAEMERS J., SOENS T. & PUTTEVILS J., *Typologie en heuristiek van de bronnen voor de geschiedenis van de middeleeuwen*, Gent, 2019, p. 134-136. Dit handboek gaat niet in op het ontstaan en de ontwikkeling van resolutieboeken. In het overzicht van VAN MINGROOT E., *Het middeleeuwse bronnenmateriaal uit de Nederlanden 500-1500*, in BLOK D.P. e.a. (ed.), *[Nieuwe] Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, III, Haarlem, 1982, p. 394-446, komen resolutieboeken ('notuleerboeken') en resoluties ('besluiten') slechts heel even aan bod (p. 408 en p. 410). Dit heeft wellicht te maken met het feit dat stedelijke resolutieboeken in de Nederlanden pas vanaf de vijftiende, maar vooral vanaf de zestiende-zeventiende eeuw opduiken. Zie verder.

²⁴ THOMASSEN, *Instrumenten van de macht*, p. 284.

²⁵ VAN BUYTEN L., *Leuvense stedelijke archiefbronnen betreffende de Oude Universiteit Leuven*, in *Arca Lovaniensis. Artes atque historiae reserans documenta (Jaarboek Vrienden Stedelijk Museum Leuven, 3)*, Leuven, 1974, p. 110-111.

²⁶ Zie de definitie van 'dagboek (I)' en van 'journaal (I)' als "register waarin een persoon in chronologische volgorde zijn handelingen, belevenissen of gevoelens vastlegt": DEN TEULING, *Archiefterminologie*, nr. 92.

²⁷ CUVELIER J., *Inventaire des Archives de la ville de Louvain*, I, Leuven, 1929. Over deze dagboeken: LAENENS J., *De zogenaamde registers van de eerste Leuvense binnenpensionaris Jan Lievens (1559-1578)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, 1953, en JANSSENS G., *Uit goede bron. De memorieboeken van Jan Lievens (1559-1578)*, in *Salsa!.Doc. Nieuwsbrief van de Vrienden van het Leuvense Stadsarchief*, 2007, 3 (af. 2), p. 2-3. Over 'dagboeken' of 'memorieboeken': VANDERPUTTEN, HAEMERS, SOENS & PUTTEVILS, *Typologie en heuristiek*, p. 66-68.

deel, dat in een oudere inventaris van het stadsarchief van Dordrecht als “Resoluties van de Oudraad, burgemeesters en het gerecht. 1591-1633” beschreven staat, na onderzoek identificeerde als “een kopieboek van beschikkingen, akten, overeenkomsten” dat mogelijk door de secretaris van de kamer ten beleide was aangelegd. Het stuk is volgens hem duidelijk geen resolutieboek van de Oudraad van Dordrecht.²⁸ Om verkeerde identificatie van de bron te vermijden, begint elke brontypologische studie bij het toetsen van de bestudeerde bron aan de gangbare vakterminologie. Archivarissen en gebruikers van archief (o.a. historici) hebben er immers alle belang bij om een genormaliseerde terminologie te gebruiken. Zoals in elke wetenschap staat dit ook in de archivaliek borg voor eenduidige en onduwbelzinnig wetenschappelijke communicatie.²⁹

Resolutieboeken als voorwerp van historisch onderzoek

In de archieven van collegiale overheidsbesturen nemen de resoluties een centrale plaats in.³⁰ Zij bevatten basisinformatie voor de geschiedenis van gezagsuitoefening en zijn daarom onmisbaar voor lokaal, regionaal en gewestelijk historisch onderzoek. Ook de geschiedenis van archiefzorg en archiefbeheer van de archiefvormer kan aan de hand van in resolutieboeken opgetekende beslissingen worden onderzocht. Dit aspect van “omgaan met archief” nam Leonor Zozaya Montes onder de loep in haar studie over de laatmiddeleeuwse *libros de acuerdos* (resolutieboeken) van het stadbestuur van Madrid.³¹ Alexandra Gallo signaleert in dezelfde context dat in de *registres de délibérations* van Sisteron (in het Franse departement Alpes-de-Haute-Provence) beslissingen van de stadsraad inzake bewaren en vernietigen van archiefstukken staan opgetekend.³²

Historici hebben bronnen nodig en vanaf de negentiende eeuw – de eeuw waarin de professionele geschiedschrijving is geboren, waarin archieven werden herontdekt en waarin grote bronnenseries werden uitgegeven³³ – verschenen heel wat inhoudelijke analyses en tekstuittgaven van resoluties. De voorbeelden hiervan zijn legio. Wij vermelden voor de Lage Landen publicaties en/of inhoudsanalyses van de resoluties van de Staten-Generaal,³⁴

²⁸ HORSMAN, *Abuysen ende desordien*, p. 193.

²⁹ JANSSENS G., *Eén terminologie voor alle Nederlandstalige archivarissen: vanzelfsprekend en noodzakelijk*, in MARÉCHAL G. (ed.), “Een kompas met vele streken”. *Studies over Antwerpen, scheepvaart en archivaliek aangeboden aan dr. Gustaaf Asaert ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag* (Archiefkunde, 5), Antwerpen, 1994, p. 100.

³⁰ VANHEMELRYCK F., *De typologie van de administratieve bronnen in de Moderne Tijden*, in DE SCHEPPER H. (ed.), *Bronnen voor de geschiedenis van de instellingen in België – Sources de l’histoire des institutions de la Belgique. Handelingen van het Colloquium te Brussel – Actes du Colloque de Bruxelles 15-18. IV.1975*, Brussel, 1977, p. 341.

³¹ ZOZAYA MONTES L., *Fuentes sobre la documentación municipal y el archivo de la villa de Madrid. Libros de acuerdos, difusión de la información y conservación documental*, in *En la España medieval*, 2012, 35, p. 349-365 (over de resolutieboeken: p. 358-361).

³² GALLO A., *Écrire, conserver et revendiquer les droits d’une communauté urbaine provençale aux XIIIe – XVIe siècles*, in KOUAMÉ T. & GIRAUD C. (ed.), *L’autorité de l’écrit au Moyen Âge (Orient-Occident). XXXIXe Congrès de la SHMESP (Le Caire, 30 avril – 5 mai 2008) (Histoire ancienne et médiévale, 102)*, Parijs, 2009, p. 328.

³³ DORSMAN L., *De nieuwe eruditie. Het ontstaan van een historisch bedrijf*, in TOLLEBEEK J., VERSCHAFFEL T. & WESSELS L.H.M. (ed.), *De palimpsest. Geschiedschrijving in de Nederlanden 1500-2000*, Hilversum, 2002, p. 162-168.

³⁴ Cfr. THOMASSEN T., *Instrumenten van de macht*, p. 363-364.

van de Staten van Vlaanderen,³⁵ van stadsbesturen³⁶ en van vrijheden.³⁷ Het ging de auteurs van die edities op de eerste plaats om het ontsluiten van de inhoud van de resolutieboeken. Generaties historici maakten er dan ook dankbaar gebruik van. In een enkel geval schonk een auteur van een historisch werkstuk ook aandacht aan de typologie van de hoofdbron.³⁸

In de voorbije decennia putten historici niet alleen uit de historische informatie die resolutieboeken bevatten, zij schonken ook aandacht aan de ontstaanscontext van deze bron. Resolutieboeken ontstonden in een stedelijk milieu. Stadsbesturen hadden immers eerder dan andere besturen nood aan op schrift gestelde, controleerbare en samen in één volume beschikbare beslissingen.³⁹ De verschriftelijking kwam in de twaalfde-dertiende eeuw in de Italiaanse steden in een stroomversnelling. Dit had tot gevolg dat de geschreven neerslag van de activiteit van de stedelijke administratie sterk toenam. In de dertiende eeuw ontstonden in de steden van Zuid-Europa (Noord-Italië, Spanje, Zuid-Frankrijk) resolutieboeken. Zij waren een belangrijk instrument voor goed bestuur en kwamen in de veertiende-veertiende eeuw tot volle ontwikkeling.⁴⁰ De resoluties werden door een notaris in een boek ingeschreven en zagen er aanvankelijk uit als notariële akten. In het begin werden zij in het Latijn opgesteld, maar vanaf de vijftiende eeuw nam het gebruik van de volkstaal toe.⁴¹

In de Provence dateert het oudste stedelijk resolutieboek van 1318 (Marseille)⁴² In Sisteron, een in de Haute Provence gelegen stad, werd in 1324 een notaris belast met

³⁵ VAN HOUTTE H., *Tafels van de resolutieboeken der Staten van Vlaanderen*, I, Brussel, 1936 (betreft de jaren 1580-1583 en 1614-1631) en DHONDT J., *Tafels van de resolutieboeken der Staten van Vlaanderen*, II, Brussel, 1941 (betreft de jaren 1631-1656).

³⁶ Bijvoorbeeld voor Doornik: VANDENBROECK H., *Extraits analytiques des anciens registres des conseaux de la ville de Tournai 1385-1422, suivis d'une analyse des documents concernant le Magistrat de 1211 à 1400*, Doornik, 1861; VANDENBROECK H., *Extraits analytiques des anciens registres des conseaux de la ville de Tournai 1422-1430*, Doornik, 1863 en DE LA GRANGE A., *Extraits analytiques des registres des consaulx de la ville de Tournai 1431-1876 (Mémoires de la Société historique et littéraire de Tournai, 23)*, Doornik, 1893. Voor Amsterdam: VAN ITERSON P. & VAN DER LAAN P., *Resoluties van de vroedschap van Amsterdam 1490-1550*, Amsterdam, 1986 en VAN ITERSON P. & BESSEM R., *Resoluties van de vroedschap van Amsterdam 1551-1556*, Hilversum, 2008. Een typisch 19de-eeuws voorbeeld van een lokale publicatie met uittreksels uit en samenvattingen van resolutieboeken van een kleine Vlaamse stad: VAN ACKER A., *Merkwaardige extracten uit de resolutieboeken der stede, keure ende vrijhede van Eecloo*, Eeklo, 1864.

³⁷ Zie bijvoorbeeld ROMBAUTS W., *Analyses van de resoluties van de Vrijheid Hoogstraten, 1680-1795*, in *Jaarboek van de Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde van de Provincie Antwerpen, 1990-1991*, Antwerpen, 1991, III, p. 63-131.

³⁸ Zo bijvoorbeeld SOENENS E., *Momentopname van de Opstand in de Nederlanden aan de hand van een resolutieboek van de Staten van Vlaanderen (22 november 1578 – 4 juni 1579)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KU Leuven, Leuven, 2006, p. 43-47.

³⁹ VIÑAO FRAGO A., *Por una historia de la cultura escrita*, p. 62.

⁴⁰ COULET N., *Les délibérations communales en Provence au Moyen Âge*, in CAROZZI C. & AVIANI-CAROZZI H. (ed.), *Le médiéviste devant ses sources. Questions et méthodes*, Aix-en-Provence, 2004, p. 227-240; VIVO F., *Ordering the Archive in early modern Venice (1400-1650)*, in *Archival Science*, 2010, 10, p. 236 en KETELAAR E., *Records out and archives in: early modern cities as creators of records and as communities of archives*, in *Archival Science*, 2010, 10, p. 204 en p. 207.

⁴¹ Over de taak van notarissen als klerken in dienst van middeleeuwse stadsbesturen: RIGAUDIÈRE R., *Gouverner la ville au Moyen Âge*, Parijs, 1993, p. 264. Een onderzoek betreffende de notarissen die het oudst bewaarde resolutieboek van Brignoles hebben geredigeerd: GAUDREAUULT, *Pouvoir, mémoire et identité*, p. 69-101 (over de 'notariële stijl' van de teksten: p. 87-90).

⁴² COULET, *Les délibérations communales*, p. 232.

het noteren van de stedelijke resoluties. Vanaf 1341 gebeurde dat in een *registre de délibérations*.⁴³ In Brignoles (in het Franse departement Var, in de regio Provence – Alpes – Côte d’Azur) betreft het oudst bewaarde resolutieboek de periode tussen 26 maart 1387 en 29 augustus 1391. De resoluties werden er door een notaris deels onmiddellijk, deels later ingeschreven.⁴⁴ In Digne (Digne-les-Bains, in het Franse departement Alpes-de-Haute-Provence) waren rekeningen en resoluties van het stadsbestuur aanvankelijk samen in één deel (een zogenaamd *registre mixte*) opgetekend. Vanaf 1415 werd voor de resoluties een apart deel gereserveerd. Het is ook vanaf dan dat de registratie van de besluitvorming er op een genormaliseerde manier is begonnen.⁴⁵ Een zelfde evolutie stelt men ook in de Rouergue (een voormalige Franse provincie die min of meer samenvalt met het huidige departement Aveyron in de regio Aquitaine) vast. Men ziet dat er eerst kladdersies van beslissingen werden gemaakt, die daarna in het *registre de délibérations* werden overgeschreven (‘onrechtstreekse registratie’). Op enkele uitzonderingen na zijn in de Rouergue zo goed als alle beslissingen in de volkstaal en volgens een vast formulier opgetekend. Telkens zijn de datum, de plaats van de bijeenkomst, de namen van de aanwezigen en de beslissing genoteerd. Wat is neergeschreven, zijn chronologisch gerangschikte besluiten (‘resoluties’) eerder dan verslagen van de beraadslagingen (‘notulen’).⁴⁶

Dat ook in Engeland een administratief-schriftelijke traditie zoals in de noordelijk gelegen Franse steden is ontstaan, is niet zo verwonderlijk. Tussen de bevolkingsgroepen aan beide zijden van het Kanaal bestonden immer heel wat politieke, economische en culturele contacten.⁴⁷ Het onderzoek over de stedelijke resolutieboeken in Groot-Brittannië (veertiende-zestiende eeuw) is nog niet afgerond en wordt door Graeme Small en Neil Murphy voortgezet.⁴⁸ Op het Iberische schiereiland stelt men dezelfde evolutie vast. In Castilië, en elders op het Iberisch schiereiland, zijn er vanaf de vijftiende eeuw voor heel wat steden resolutieboeken (*libros de acuerdos*, ook *libros capitulares* of *libros de consejo* genoemd) bewaard. Voor sommige steden (bijvoorbeeld Burgos, Murcia en Valencia) begint de serie al in de veertiende eeuw.⁴⁹

⁴³ GALLO, *Écrire, conserver et revendiquer les droits*, p. 327.

⁴⁴ GAUDREAU, *Pouvoir, mémoire et identité*, p. 35 en p. 77-81.

⁴⁵ VARITILLE F., *De la naissance d’un gouvernement urbain à la fixation de l’écrit délibératif. Digne, fin XIVe – début XVe s.*, in REDIGEL-Registres de délibérations urbains au Moyen Âge, 25/11/2016, geraadpleegd via <https://redigel.hypotheses.org/189> op 14 maart 2021. Een lijst van 68 Franse steden met de oudste bewaarde resolutieboeken (einde 13de eeuw - 1488): SMALL, *Municipal Registers of Deliberation*, p. 53-56.

⁴⁶ GARNIER F., *Tenir conseil dans les villes du Rouergue d’après les registres de délibérations et de comptes (XIVe – XVe siècles*, in CHARAGEAT M. & LEVELEUX-TEOXERA C. (ed.), *Consulter délibérer, décider : donner son avis au Moyen Âge (France-Espagne, VIIe – XVIe siècles)*, Toulouse, 2010, p. 290-294.

⁴⁷ SMALL, *Municipal Registers of Deliberation*, p. 37-66. Zie ook HEAD, *Making Archives*, p. 250-252 en DE JONG, *Geletterd en ongeletterd*, p. 15.

⁴⁸ SMALL G. & MURPHY N., *Au-delà de l’arc méditerranéen : origine et développement des registres de délibérations municipaux dans les îles britanniques, fin 14e – début 16e siècles*, tekst van de uiteenzetting gehouden op het colloquium “La voix des assemblés – Quelle démocratie urbaine à travers des registres de délibérations ?” (Aix-en-Provence, 13 juni 2019), geraadpleegd via <https://regidel.hypotheses.org/2016> op 14 maart 2021.

⁴⁹ CUÑAT CISCAR M.A., *La memoria del poder concejal : el documento escrito*, in SOLÓRZANO TELECHEA J.A. & ARÍZAGA BOLUMBURU B. (ed.), *La gobernanza de la ciudad europea en la edad media*, Logroño, 2011, p. 530-532 en CAYETANO MARTÍN M. & GARCÍA RUIPÉREZ M., *La investigación científica y los archivos municipales*, in *La investigación y las fuentes documentales de los archivos (Cuadernos de Archivos y Bibliotecas de Castilla-La Mancha, 3)*, II, Guadalajara, 1996, p. 629.

In de Nederlanden zijn stedelijke resolutieboeken onder diverse namen vanaf de zestiende, maar meestal vanaf het begin van de zeventiende eeuw, ontstaan en bewaard gebleven.⁵⁰ Voor Gent zijn er resoluties van de Grote Raad (de *Collatie*) vanaf 1539. Dat eerste resolutieboek bevat de neerslag van het overleg tussen de Drie Leden, kopieën van briefwisseling en andere stukken. Vermoedelijk was de opstand van de stad tegen Karel V voor de Collatie de pragmatische aanleiding om resoluties in een boek op te tekenen. Crisissituaties leiden immers niet zelden tot administratieve vernieuwingen. Overigens duiken resolutieboeken in steden in Vlaanderen niet vóór de zestiende eeuw op. In Brugge zijn zij er vanaf 1535.⁵¹ In Holland zijn er vroegere voorbeelden van stedelijke resolutieboeken zoals in Leiden (1449), Rotterdam (1495) en Haarlem (1501). Daarna volgen Amsterdam (1536), Delft (1566), Edam (1576) en andere steden. In Dordrecht is men laat begonnen met het optekenen van wat in de vergaderingen was besloten. Het oudst bewaarde resolutieboek van de Oudraad (de vroedschap of stadsraad) begint er pas in 1622 en het blijft een open vraag of er al dan niet een ouder heeft bestaan. Zeker is wel dat er in de late zestiende eeuw in Dordrecht nog geen resolutieboeken waren. Van 1622 tot 1663 bevatten de resolutieboeken zowel resoluties van het gerecht als van de Oudraad. Wellicht werden de resoluties die in het oudst bewaarde boek zijn opgetekend uit een niet bewaard kladboek overgeschreven. Voor latere jaren zijn zulke kladboeken immers wel bewaard.⁵²

De aangehaalde voorbeelden van studies over stedelijke resolutieboeken tonen aan dat die archiefstukken zich vanaf de middeleeuwen tot een eigen brontype hebben ontwikkeld. Hun inhoud biedt unieke informatie voor historisch onderzoek. Hun ontstaanscontext is in vele gevallen echter nog niet volledig gekend.

Resolutieboeken als voorwerp van archiefwetenschappelijk onderzoek

Archivarissen hebben oog voor de structuur en de context van archieven. Zij spiegelen zich bij het opstellen van inventarissen aan ‘de oude orde’ en respecteren daarbij het structuur- en het herkomstbeginsel.⁵³ Omdat het oorspronkelijk ordeningsstelsel van een archief rich-

⁵⁰ VAN BUYTEN L., *Bureaucratie en bureaucrativering in de lokale besturen*, p. 507-509. Zie ook RAADSCHELDERS J.C.N., *Lokale bestuursgeschiedenis*, Zutphen, 1992, p. 56 en SMIT F.R.H., *Archieven*, in KOUIJ P. (ed.), *Stadsgeschiedenis*, Zutphen, 1987, p. 52.

⁵¹ VAN GASSEN T., *Archiefvorming en -beheer in laatmiddeleeuws Gent. Te vindene tghuent dat men gheerne ghevonden hadde (Verhandelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 37)*, Gent, 2020, p. 219-222. Over de opstand van Gent: MADDENS N., *De opstandige houding van Gent tijdens de regering van Karel V (1515-1540)*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, 1977, 28, p. 203-234; DECAVELE J. e.a. (ed.), *Keizer tussen stropdragers. Karel V 1500-1558*, Leuven, 1990, p. 123-190; ARNADE P., *Privileges and the Political Imagination in the Ghent Revolt of 1539*, in BOONE M. & DEMOOR M. (ed.), *Charles V in Context: The Making of a European Identity*, Brussel, 2003, p. 103-124 en VERMEIR R., *¿Amo o criado? Carlos V y la sublevación de Gante 1537-1539*, in SZÁSZDI LEÓN-BORJA I. & GALENDE RUÍZ M.J. (ed.), *Imperio y tiranía. La dimensión Europea de las comunidades de Castilla (Historia, 170)*, Valladolid, 2013, p. 247-258.

⁵² HORSMAN, *Abuysen ende desordien*, p. 193-194.

⁵³ VAN MAANEN R., *Inventariseren, het doorgronden van een historische werkelijkheid*, in THOMASSEN T., LOOPER B. & KLOOSTERMAN J. (ed.), *Toegang. Ontwikkelingen in de ontsluiting van archieven (Jaarboek 2001 Stichting Archiefpublicaties)*, Den Haag, 2001, p. 247-257 en VAN DER GOUW J.L., *Archiefwetenschap*, in WAALWIJK en WETERINGS (ed.), *Spreken is goud*, p. 185-192. Over het ‘herkomstbeginsel’: MARTÍN-POZUELO CAMPILLOS M.P., *La construcción teórica en archivística: el principio de procedencia*, Madrid, 1996 en BEARMAN D.A. & LYTLE R.H., *The power of the Principle of Provenance*, in *Archivaria*, 1985-1986, 221, p. 14-27.

tinggevend is bij het opstellen van een inventaris, bepalen de resoluties het ordeningsstelsel van het archief waarin zij voorkomen. Daarom spreekt men van een ‘resolutiestelsel’ dat wordt toegepast in archieven van de meeste collegiale besturen uit het ancien régime waarvan de resoluties een bewijs- en verantwoordingsfunctie hebben.⁵⁴ Onder meer de Nederlandse archivariissen Theo Thomassen en Peter Horsman stonden stil bij de vraag hoe resolutieboeken de archiefvorming van zulke collegiale besturen hebben bepaald.

In zijn proefschrift over de Staten-Generaal en hun archieven vanaf het einde van de zestiende eeuw schenkt Thomassen ruim aandacht aan de resolutieboeken. Hij gaat daarbij in op hun typologie en onderscheidde “voorlopige besluiten”, “besluiten met betrekking tot de besluitvorming” en “eindbesluiten”. Hij onderzocht de ontwikkeling van de registratuur van de resoluties en kon op basis daarvan de beschrijvingen van de series resoluties in bestaande moderne inventarissen kritisch beoordelen.⁵⁵ De studie van Thomassen is fundamenteel voor de kennis van de archiefvorming door de Staten-Generaal. Zij is ook richtinggevend voor iedereen die de archiefvorming door gelijkaardige bestuurscolleges bestudeert.

Theo Thomassen bouwde verder op de ervaring van generaties Nederlandse archivariissen die zich op een archiefwetenschappelijk-professionele manier met archieven van een collegiaal bestuur hebben ingelaten en die allemaal in hoge mate schatplichtig zijn aan de ervaring en aan de inzichten van de auteurs van de *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven*.⁵⁶ Hoe deze ‘vaders van de archivaliek’ te werk zijn gegaan, blijkt uit het verslag van S. Muller Fz. over “het nauwgezet onderzoek” dat zijn collega-archivaris R. Fruin naar “de seriën resolutieboeken van Staten en Gedeputeerde Staten van Utrecht” had uitgevoerd. Muller merkt op dat de besluiten van de Staten “niet geboekt bleken in ééne enkele serie resolutiën, maar in verschillende seriën”. Hij wijst op het bestaan van “kladnotities”, “minuut-resolutiën” en “resolutieboeken” en maakt duidelijk dat de studie van de ontstaanscontext van de resolutieboeken de onderlinge samenhang van de onderscheiden series onontbeerlijk is voor een goede ontsluiting van het archief.⁵⁷ Met dit rapport uit 1892 heeft Muller al enkele jaren vóór het verschijnen van de *Handleiding* (1898) aan zijn collega’s de weg naar een archiefwetenschappelijk verantwoorde aanpak van resolutieboeken en verwante stukken gewezen. Voor Nederland resulteerde deze aanpak o.a. in de eerste inventaris van het archief van de Staten van Utrecht.⁵⁸

Voor de archieven van statencolleges die op het grondgebied van het huidige België worden bewaard, vermelden we de inventaris van het archief van de Staten van Doornik en het Doornikse⁵⁹ en die van het archief van de Staten van Vlaanderen. In de inleiding van deze laatste inventaris gaat Michel Nuyttens specifiek in op een aantal bijzondere problemen waarmee hij bij de inventarisering van de resolutieboeken werd geconfronteerd.

⁵⁴ DEN TEULING, *Archiefterminologie*, de toelichting bij nr. 121 (‘ordeningsstelsel’) en de toelichting bij nr. 77 (‘besluit’).

⁵⁵ THOMASSEN, *Instrumenten van de macht*, p. 285-286 en p. 320-327.

⁵⁶ Over de *Handleiding*: HORSMAN P.J., KETELAAR F.C.J. & THOMASSEN T.H.P.M., *Tekst en context van de ‘Handleiding voor het Ordenen en Beschrijven van Archieven’ van 1898*, Hilversum, 1998 (met daarin opgenomen een anastatische herdruk van de *Handleiding*).

⁵⁷ MULLER Fz. S., *Het oud provinciaal archief in Utrecht (Verslagen omtrent ’s Rijks oude archieven 1892, XV)*, Den Haag, 1894, p. 274-279.

⁵⁸ MULLER Fz. S., FRUIN R. e.a., *Catalogus van het Archief der Staten van Utrecht 1375-1813*, Utrecht, 1915. Een moderne inventaris van het archief voor de periode tot 1581: STAPEL A.S., *Inventaris van de Staten van Utrecht in de landsheerlijke tijd 1375-1581*, Utrecht, 1986.

⁵⁹ WYMANS G., *Inventaire des Archives des États du Bailliage de Tournai-Tournais*, Brussel, 1981.

Het gaat om de vaststelling dat de resolutieboeken “meer dan de eigenlijke resoluties bevatten”, dat er “gebundelde resoluties” in voorkomen, dat er “thematische resolutieboeken” zijn en dat er in de achttiende eeuw ook resolutieboeken voor algemene en voor particuliere vergaderingen worden aangetroffen.⁶⁰

Peter Horsman bestudeerde in zijn proefschrift de archiefvorming en de archivering in Dordrecht tussen 1200 en 1920. In deze studie, die model kan staan voor gelijkaardig onderzoek naar archivering en archiefvorming in Noord- en Zuid-Nederlandse steden, is een hoofdstuk gewijd aan resoluties en aan notulering. Tot en met 1663 bevatten de resolutieboeken van Dordrecht zowel de resoluties van het gerecht als van de Oudraad. Vanaf 1664 zijn er afzonderlijke resolutieboeken voor elk van beide instellingen. Vanaf 1655 worden de resoluties formeler en worden enkel de propositie, de deliberatie en de beslissing genoteerd. De conceptresoluties werden in de volgende vergadering van de raad voorgelezen, waar nodig gecorrigeerd en vastgesteld. Daarna kopieerde een klerk ze in het net. De resoluties zijn zakelijk en geven enkel de beslissingen weer die op één dag genomen zijn. In de zeventiende eeuw zijn de resoluties beknopt en tamelijk slordig genoteerd. In de achttiende eeuw worden zij uitvoeriger.⁶¹

Wat in de resolutieboeken was opgetekend, had voor de archiefvormer onmiddellijk nut en moest dus ook goed toegankelijk zijn. Dit gebeurde door middel van indices.⁶²

Een grote bestuursinstelling zoals de Staten-Generaal die verscheidene reeksen resolutieboeken heeft gevormd, had nood aan hulpmiddelen om deze reeksen te kunnen raadplegen. Nadat eerst de verkorte inhoud van de resolutie in de marge (*marginalia*) werd genoteerd, ging men rond 1600 aan de hand van deze aantekeningen over tot het opmaken van een index voor elk boekdeel. Nadien, in de achttiende eeuw kwamen er generale en particuliere indices in aparte volumes.⁶³

Voor de resolutieboeken van de Staten van Vlaanderen zijn er generale indices die de periode 1580-1777 bestrijken. Daarnaast zijn er alfabetische indices (naar onderwerp) voor de jaren 1580-1740. Voor de retroacten is er voor het einde van de achttiende eeuw zowel een generale (1778-1786) als een alfabetische index (1778-1782).⁶⁴

Voor de resolutieboeken van Dordrecht stelde Peter Horsman vast dat nieuwbenoemde secretarissen in 1668 registers aanlegden met uittreksels van de belangrijkste resoluties van de Oudraad sinds 1622. Waarschijnlijk had dit te maken met het feit dat die secretarissen de inhoud van de door hun voorgangers geregistreerde resoluties niet genoeg kenden en bijgevolg een goede toegang nodig hadden. Later, van 1668 tot 1684, noteerden de secretarissen korte inhoudelijke gegevens in de marge van de resoluties. Vanaf het begin van de achttiende eeuw ging men over tot het opstellen van diverse indices. Vanaf 1717 kregen afzonderlijke resolutieboeken een index en werden er reeksen cumulatieve indices (klappers) opgesteld.⁶⁵

Resoluties “markeren de processtappen in een werkproces en knopen die stappen aan elkaar”.⁶⁶ Zij zijn de neerslag van een manier van besturen die gekenmerkt wordt door

⁶⁰ NUYTTENS M., *Inventaris van het archief van de Staten van Vlaanderen*, Brussel, 1986, p. 31-33.

⁶¹ HORSMAN, *Abuysen ende desordien*, p. 14, p. 78-79, p. 93-96 en p. 189-195.

⁶² COPPENS H., *De ontsluiting van archieven. Richtlijnen en aanbevelingen voor de ordening en beschrijving van archieven in het Rijksarchief (Miscellanea Archivistica Manuale, 21)*, Brussel, 1997, p. 155.

⁶³ THOMASSEN, *Instrumenten van de macht*, p. 365-386.

⁶⁴ NUYTTENS, *Inventaris van het Archief van de Staten van Vlaanderen*, nummers 908-826.

⁶⁵ HORSMAN, *Abuysen ende desordien*, p. 195-197.

⁶⁶ THOMASSEN, *Instrumenten van de macht*, p. 285.

overleg en consensus, een bestuurswijze die in Nederland vandaag graag ‘het poldermodel’ wordt genoemd.⁶⁷ Door resolutieboeken zowel aan historisch als aan archiefwetenschappelijk onderzoek te onderwerpen komen zowel het mechanisme van het bestuur, de historische context waarin de bestuurders opereerden en hun omgang met de schriftelijke neerslag van hun handelen aan het licht.

De resolutieboeken van regionale en lokale overheden in Vlaanderen in de zeventiende en de achttiende eeuw: de Kasselrij Oudenaarde en de baronie Eksaarde

Tot nog toe hebben historici voornamelijk aandacht besteed aan resolutieboeken van steden en van statenvergaderingen. De werking van en de archiefvorming door regionale overheden zoals de Vlaamse kasselrijen en heerlijkheden is beduidend minder bestudeerd. Aangezien ook zij hun beslissingen in resolutieboeken hebben opgetekend, loont het de moeite om deze bronnen aan typologisch onderzoek te onderwerpen.

Het graafschap Vlaanderen, was in het ancien régime onderverdeeld in regionale bestuurseenheden, ‘kasselrijen’ genoemd. Die oefenden fiscale, gerechtelijke en administratieve bevoegdheid uit in een ressort met grenzen die meestal samenvielen met de grenzen van de parochies binnen de betrokken regio.⁶⁸ Op lokaal bestuursniveau waren er de heerlijkheden en de parochies.⁶⁹

Mijn contact met archief van regionale en lokale overheden uit het ancien régime gaat terug op de tijd toen ik als pas gepromoveerd historicus en beginnend archivaris in de jaren 1991-1994 in het Rijksarchief te Ronse werkzaam was.⁷⁰ Daar heb ik het vak van archivaris ‘al doende’ geleerd en de inventarisatie van het archief van de kasselrij Oudenaarde als stageopdracht uitgevoerd.⁷¹ Later hebben niet alleen de dagelijkse omgang met archief, maar ook de ervaring als lid van respectievelijk de ‘Nederlands-Vlaamse Gemeenschappelijke Subcommissie Documentatieterminologie’ (DOCTERM) en van de ‘Nederlands-Vlaamse Commissie voor Archiefterminologie’ (onder de auspiciën van de ‘Nederlandse Vereniging voor Archivarissen’ - KVAV) en natuurlijk ook mijn opdracht als docent ‘Archivistiek’, mijn aandacht voor archiefterminologie en voor brontypologie verder aangescherpt.⁷²

⁶⁷ KETELAAR, *Archiving People*, p. 291-292 en p. 196.

⁶⁸ JANSSENS G., *Inventaris van het archief van de kasselrij Oudenaarde*, Brussel, 1984, p. 8.

⁶⁹ Over heerlijkheden en parochies: MERTENS J., *Heerlijkheden (9de eeuw -1795)*, in PREVENIER W. & AUGUSTYN B. (ed.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795 (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Studia, 72)*, p. 552-557 en MADDENS N., *Parochies (begin 14de eeuw - 1795)*, *Ibidem*, p. 533-545.

⁷⁰ Het Rijksarchief te Ronse is bij ministerieel besluit van 4 maart 2009 opgeheven en sloot op 1 september van dat jaar de deuren: *Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Jaarverslag 2009-2010*, Brussel, 2011, p. 20, 24, 31 en 66. Over deze archiefbewaarplaats: VAN ISTERDAEL H., *Rijksarchief te Ronse, in Het Rijksarchief in België. Les Archives de l'État en Belgique. 1796-1996 (Micellanea Archivistica Studia, 86)*, Brussel, 1996, p. 153-158.

⁷¹ Het archief van de kasselrij Oudenaarde bevindt zich sedert eind 2009 in het Rijksarchief te Gent. Over de kasselrij Oudenaarde: VAN ISTERDAEL H., *De kasselrijen van Oudenaarde (13de eeuw - 1796)*, in PREVENIER & AUGUSTYN (ed.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen*, p. 392-414 en AUGUSTYN B., *Overzicht van de archieven en verzamelingen van het Rijksarchief te Ronse. Archiefvormers in het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde. Deel I. Archieven van Overheidsinstellingen en notarissen (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën. Gidsen, 57)*, Brussel, 2002, p. 15-18.

⁷² Zie in dit verband: JANSSENS, “Eén terminologie”, p. 102-105; DEN TEULING, *Archiefterminologie*, p. II, en JANSSENS, “Blijf niet staren ...”, p. 31-32.

De casus die hier wordt besproken, betreft brontypologisch onderzoek dat toegepast werd op de resolutieboeken van regionale en lokale overheden in Vlaanderen in de zeventiende^e en de achttiende eeuw.⁷³ Over resolutieboeken van regionale en lokale overheden in Vlaanderen in de zeventiende eeuw werden twee voorbeeldstudies gemaakt. Vooreerst is er de licentiaatsverhandeling van Sylvie Walraevens over het oudst bewaarde resolutieboek van de baronie Eksaarde (1653-1691), een heerlijkheid in het Land van Waas.⁷⁴ Deze studie kwam in 1997 tot stand aan het Departement Geschiedenis van de KU Leuven en werd geleid door wijlen professor Erik Van Mingroot.⁷⁵ Sylvie Walraevens, die eerder een kandidaatsscriptie over Lokeren in de middeleeuwen had gemaakt, kwam tot dit studieonderwerp na een suggestie van Nico Van Campenhout, de toenmalige stadsarchivaris van Lokeren, waar het archief van de baronie Eksaarde van 1992 tot 2019 in het stadsarchief werd bewaard. Van Campenhout zorgde ervoor dat de studie van resolutieboeken van lokale en regionale overheden in Vlaanderen en Brabant onder de aandacht van archivariissen en historici werd gebracht. Aangezien professor Van Mingroot intussen met emeritaat was gegaan, vroeg collega Van Campenhout mij om deze onderzoeksthematiek ter harte te nemen en ze aan studenten in de geschiedenis als mogelijk onderzoek voor een eindverhandeling aan te bieden. Bij dit project was ook wijlen Luc Coenen (1967-2016), de toenmalige stadsarchivaris van Lier betrokken. De studie van Sylvie Walraevens diende tot voorbeeld voor Philip Van den Daelen, die in 2005 aan de KU Leuven als licentiaat in de geschiedenis afstudeerde met een brontypologische studie van de eerste twee resolutieboeken (1604-1621) van de Kasselrij Oudenaarde.⁷⁶

Brontypologisch onderzoek van de resolutieboeken

De door Philip Van den Daelen bestudeerde resolutieboeken van de kasselrij Oudenaarde zijn ontstaan krachtens een reglement dat de werking van de archiefvormer heeft hervormd. Artikel 3 van het ontwerp van reglement dat in 1603 werd opgesteld, bepaalde dat de beslissingen van het hoofdcollege van de kasselrij door de griffier in een resolutieboek dienden te

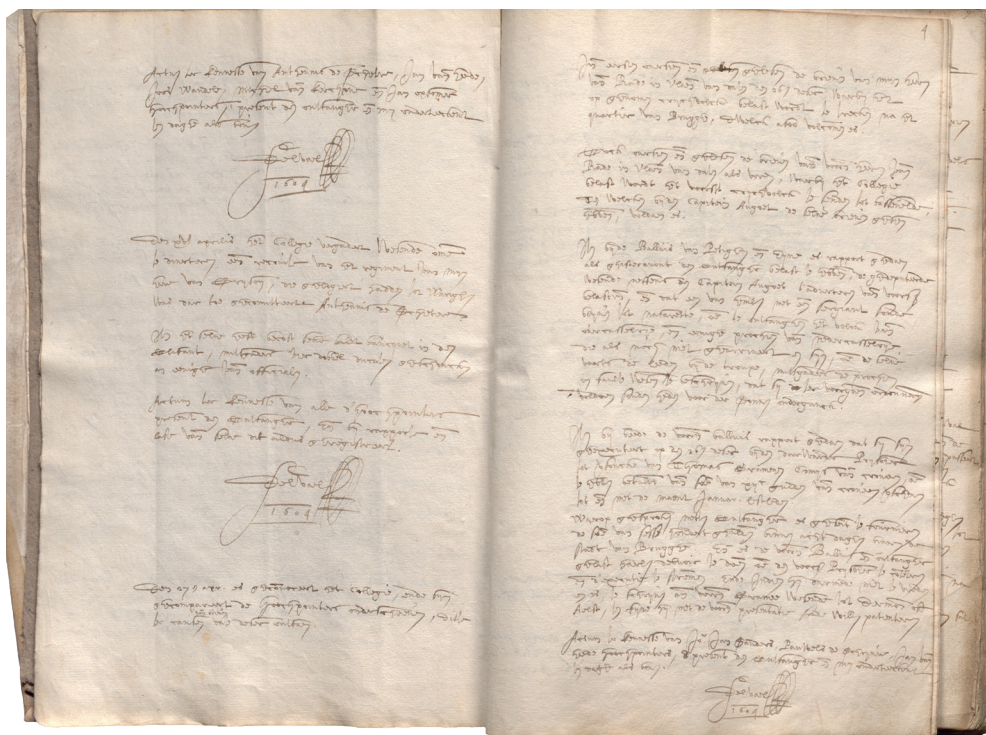
⁷³ Wat hierna over de resolutieboeken van de kasselrij Oudenaarde en van de baronie Eksaarde volgt, is een grondig herwerkte en geannoteerde versie van de uiteenzetting “L'étude typologique des registres des résolutions d'autorités régionales et locales en Flandre (17ième – 18ième siècles)” die wij eind augustus 2004, tijdens een werksessie op het XV^{de} Internationaal Archiefcongres van de Internationale Archiefraad (ICA-CIA) in Wenen hebben gehouden.

⁷⁴ Het archief van de baronie Eksaarde wordt bewaard in het Rijksarchief te Gent. Inventaris: WYF-FELS C., *Inventaris van het archief van de Baronie van Eksaarde en van Oudegem*, Brussel, 1960, p. 1-31. Over het Land van Waas en over het archief van dit regionaal bestuur: AUGUSTYN B., *Land van Waas*, in PREVENIER & AUGUSTYN (ed.), *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen*, p. 447-451 en DE SMET S., “Voor de conservatie van den lande”. *Bijdrage tot het onderzoek naar intermediaire structuren in het graafschap Vlaanderen. Geschiedenis van het Hoofdcollege van het Land van Waas (1515-1700) en inventaris van het archief (1310-1796)*, onuitgegeven proefschrift UGent, Gent, 2011 (2 delen).

⁷⁵ WALRAEVENS S., *Het resolutieboek als historische bron. Testcase: de baronie van Eksaarde (1653-1691)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KU Leuven, Leuven, 1997 (promotor: prof. dr. E. Van Mingroot). Zie ook WALRAEVENS S., *Het oudst bewaarde resolutieboek van Eksaarde (1653-1691) en zijn betekenis voor de plaatselijke geschiedschrijving*, in AUDENAERT N. & VAN CAMPENHOUT N., *Over de geschiedenis van Eksaarde*, Lokeren, 1998, p. 39-57.

⁷⁶ VAN DEN DAELLEN Ph., *De resolutieboeken (1604-1620) onder de loep. Een brontypologische studie: de kasselrij Oudenaarde tijdens het bewind van de Aartshertogen*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling KU Leuven, Leuven, 2005 (promotor: prof. dr. G. Janssens).

worden ingeschreven. In de praktijk gebeurde de inschrijving tot 1627 door de ontvanger die als griffier fungeerde.

Resolutieboek van het college der hoofdpointers van de kasselrij Oudenaarde, 1604-1614 (Rijksarchief Gent, *Archief van de kasselrij Oudenaarde*, nr. 178).

Op 10 juni 1627 legde een specifiek als griffier aangesteld ambtenaar de eed af. Hij nam pas op 21 mei 1628 zijn functie op en heeft vanaf dan de resoluties ingeschreven.⁷⁷ In de baronie Eksaarde, waar het oudste resolutieboek in 1653 begint, heeft de in 1649 beëdigde griffier de resoluties in het oudst bewaarde resolutieboek ingeschreven.⁷⁸ Van enige reglementering inzake de taak van de griffier dienaangaande is geen spoor.

De aantekeningen betreffende de genomen resoluties gebeurden door griffiers volgens een vast stramen: (1) vermelding van de datum van de vergadering, (2) opgave van de namen van de aanwezigen, (3) een uiteenzetting over het voorwerp van de vergadering (de *propositio* of *expositio*), (4) vermelding van de genomen beslissing (de *dispositio*) en (5) een slotformule (de *subscriptio*). Dit alles wordt meestal gevolgd door de handtekening van de griffier die daarmee de genomen beslissing waarmerkt.⁷⁹

⁷⁷ VAN DEN DAELN Ph., *De resolutieboeken*, p. 31-33. Het ontwerp van reglement voor de werking van het kasselrijbestuur (12 maart 1603): Gent, Rijksarchief Gent, *Archief van de Kasselrij Oudenaarde*, nr. 25.

⁷⁸ WALRAEVENS, *Het resolutieboek*, p. 188.

⁷⁹ WALRAEVENS, *Het resolutieboek*, p. 78-81; Ph. VAN DEN DAELN, *De resolutieboeken*, p. 73-77. Zie over deze structuur ook THOMASSEN, *Instrumenten van de macht*, p. 284.

De creatie van resolutieboeken door beide bestudeerde overheden bewijst dat zowel het bestuur van de kasselrij Oudenaarde als het schepencollege van de baronie Eksaarde overtuigd waren van het belang van goede registrering van hun beslissingen. Zij hebben dan ook niet gewacht op de verplichting zoals die voor het graafschap Vlaanderen in art. 12 van het *Reglement van den platten lande* van 17 juli 1672 zou worden geformuleerd: “Den Greffier zal onderhouden een pertinent Registre, ende daer in schrijven alle de Resolutien, Ordonnantien, ende deputatien van Schepenen, met causatie van diere.”⁸⁰

Het brontypologische onderzoek van de resolutieboeken zoals het door Sylvie Walraevens en Philip Van den Daelen is uitgevoerd, verliep in drie fasen en kan als model dienen voor ander onderzoek betreffende gelijkaardige resolutieboeken.⁸¹

(1) In een eerste fase vond archiefwetenschappelijk onderzoek plaats. Hier werd nagegaan ten gevolge van welke bestuurlijke activiteit het resolutieboek tot stand is gekomen en of het dus tot het archief van een bepaalde archiefvormer behoort. In de tweede fase werd het archiefstuk onder de loep genomen met de bedoeling vast te stellen of men wel degelijk met een resolutieboek te maken had. Men onderzocht of het stuk aan de definitie van een resolutieboek beantwoordde: er werd nagegaan of de griffier in opdracht van zijn bestuur de besluiten had in geschreven en of die de elementen bevatten die eerder zijn aangegeven (de datum van de vergadering, de aanwezigen, het onderwerp van de vergadering, de genomen beslissing en de waarmerking door de griffier). Zowel voor de kasselrij Oudenaarde als voor de baronie Eksaarde werd vastgesteld dat de eerste resolutieboeken nog erg ‘notulair’ waren en veel meer gegevens dan enkel resoluties bevatten.⁸²

(2) Na het archiefwetenschappelijk onderzoek volgde in een tweede fase het materieel onderzoek. Dit hield een codicologische en een paleografische studie van de resolutieboeken in. Daarin werden zowel het materieel voorkomen van de bestudeerde delen als het geschrift onder de loep genomen.⁸³

(3) De derde fase van het onderzoek betrof de studie van de informatie die het resolutieboek bevat. Een goede kennis van de bevoegdheid en van de taken van een archiefvormer is voor een historicus onontbeerlijk om in een archiefbestand doelgericht en succesvol te kunnen zoeken. Voor Eksaarde bevat het oudst bewaarde resolutieboek beslissingen met betrekking tot de openbare gezondheid, leveringen van voedsel, materiaal of manschappen, kerkelijke aangelegenheden, fiscaliteit, gerechtelijke aangelegenheden, openbare werken en andere kwesties waarvoor het bestuur van de baronie bevoegd was of waarmee het werd geconfronteerd.⁸⁴ Voor de kasselrij Oudenaarde (die in beginsel geen gerechtelijke bevoegdheid had) zijn er voor de bestudeerde periode in de eerste twee resolutieboeken beslissingen opgetekend betreffende het bouwen van het kasselrijhuis, de fiscale bevoegdheid van de kasselrij en militaire zaken in oorlogstijd.⁸⁵ Voor de kasselrij Oudenaarde zijn er eigentijdse indices op de resolutieboeken voor de jaren 1717-1777.⁸⁶ In het archief van de baronie Eksaarde zijn geen eigentijdse indices op de resolutieboeken bewaard.

⁸⁰ WALRAEVEN, *Het resolutieboek*, p. 51-52. Het reglement: *Derden Placcaet-boeck van Vlaenderen*, Gent, 1685, p. 353-365 (art. 12 op p. 356). Over het *Reglement van den platten lande*: BUNTINX W., *Het ‘Reglement van den platten Lande’ (1672) en de dorpscomptabiliteit in het Land van Dendermonde*, in *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, 3de reeks, 1967, 16, p. 161-179.

⁸¹ WALRAEVEN, *Het resolutieboek*, p. 53-91; VAN DEN DAELLEN, *De resolutieboeken*, p. 45-94.

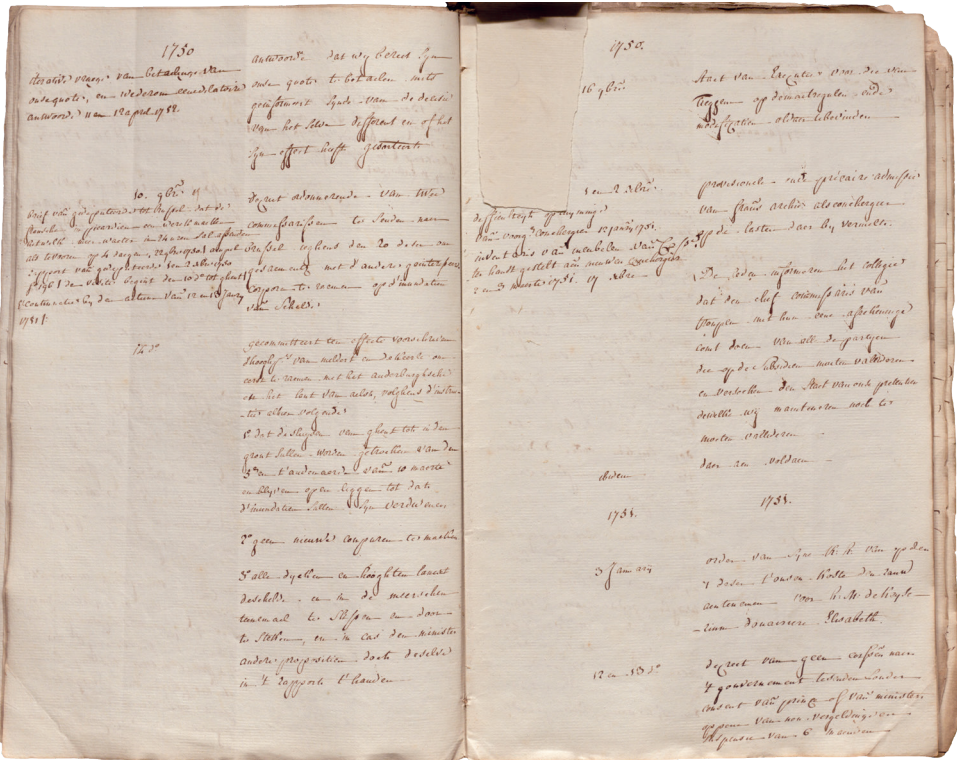
⁸² VAN DEN DAELLEN, *Het resolutieboek*, p. 78-83, WALRAEVEN, *De resolutieboeken*, p. 55.

⁸³ VAN DEN DAELLEN, *Het resolutieboek*, p. 50-66, WALRAEVEN, *De resolutieboeken*, p. 60-77.

⁸⁴ WALRAEVEN, *Het resolutieboek*, p. 92-168 en IDEM, *Het oudst bewaarde resolutieboek*, p. 43-56.

⁸⁵ VAN DEN DAELLEN, *De resolutieboeken*, p. 95-173.

⁸⁶ JANSSENS, *Inventaris van het archief van de Kasselrij Oudenaarde*, nr. 226.

Indices op de resoluties van het kasselrijbestuur van Oudenaarde (1719-1777) (Rijksarchief Gent, *Archief van de kasselrij Oudenaarde*, nr. 226).

Resoluties kunnen onmiddellijk of later worden opgetekend. In het eerste geval spreekt men van ‘rechtstreekse registratie’. Het onderzoek van Sylvie Walraevens en van Philip Van den Daelen wees uit dat de resoluties van de schepenbank van de baronie Eksaarde en ook die van het kasselrijbestuur van Oudenaarde meestal op basis van een kladversie al dan niet kort na de vergadering in het resolutieboek werden ingeschreven. In dit geval spreekt men van ‘onrechtstreekse registratie’ en komen er in het archief gewoonlijk ook kladversies of minuten van de resoluties voor.⁸⁷

De ‘losse resoluties’

Wie als archivaris of als historicus de resoluties van overheidsbesturen bestudeert, merkt dat in de archieven van deze instellingen naast resolutieboeken ook ‘losse resoluties’ voorkomen. Bij het bestuderen van de als losse stukken aangetroffen resoluties dient men na te gaan welke relatie deze stukken met de in de resolutieboeken opgetekende besluiten hebben. Zijn het ‘kladversies’ of ‘minuten’, of gaat het om afschriften die al dan niet authentiek en/of al dan niet eigentijds zijn? Wanneer zij een reeks vormen die chronologisch parallel loopt met de in de boeken opgetekende besluiten, kan men nagaan of in beide reeksen dezelfde besluiten voorkomen en of hun inhoud overeenkomt. Losse resoluties (kladversies of afschriften) uit een periode waarin er nog geen resolutieboek in gebruik

⁸⁷ WALRAEVENS, *Het resolutieboek*, p. 82-85; VAN DEN DAELLEN, *De resolutieboeken*, p. 78-83.

was of waarin de reeks resolutieboeken niet volledig is, geven welgekomen informatie over besluiten die men in de bewaarde resolutieboeken niet aantreft.

In zijn inventaris van de Staten van Vlaanderen vestigt Michel Nuyttens terecht de aandacht op de ‘retroacten’ bij de resoluties voor de periode 1700-1788, “eigenlijk een losse bundeling van resoluties, brieven en akten” die gedeeltelijk de reeks resolutieboeken overlappen. Ook stipt hij het belang aan van de briefwisseling die aansluitend bij en in correlatie met de resolutieboeken samen met de uittreksels uit en/of minuten van resoluties (periode 1619-1789) geraadpleegd dient te worden.⁸⁸

Bij de inventarisering van het archief van de kasselrij Oudenaarde troffen wij naast resolutieboeken ook losse resoluties aan. Het betreft minuten en kopieën van resoluties uit de jaren 1578-1580, 1588-1590 en 1592-1603,⁸⁹ dus uit de periode vooraleer er in 1604 een resolutieboek in gebruik werd genomen. Daarna, voor de periode (1604-1727) is er een niet volledige serie minuten / kopieën.⁹⁰ Voor de jaren 1702-1703, 1720-1721 en voor de jaren 1728-1794 kan men spreken over ‘dossiervorming’ aangezien bij de minuten van de resoluties ook de bijbehorende briefwisseling is bewaard.⁹¹ In het archief van de baronie Eksaarde is er één pak minuten van resoluties uit de jaren 1702-1720 bewaard.⁹²

De resolutieboeken van de ‘Vergadering van de Generaliteit der Kasselrijen, Landen en Ambachten van Vlaanderen’

Overheden zoals de Vlaamse kasselrijen, waren voor een aantal kwesties op samenwerking aangewezen. Voor eenmalige zaken werden *ad-hoc*-afspraken gemaakt, maar voor andere meer complexe en langlopende ondernemingen zoals militaire leveringen, toezicht op en onderhoud van waterlopen, openbare werken en openbare veiligheid was structureel georganiseerd overleg nodig. Wat op zulk overleg werd beslist, was bindend voor de betrokken partijen. Het ligt dan ook voor de hand dat deze resoluties op schrift werden gesteld en in resolutieboeken zijn opgetekend.

Tijdens het inventariseren van het archief van de kasselrij Oudenaarde kwamen wij een tot dan toe nauwelijks bekend 18de-eeuws overlegorgaan van de Vlaamse kasselrijen op het spoor: de ‘Vergadering van de Generaliteit der Kasselrijen, Landen en Ambachten van Vlaanderen’.⁹³ Wat wij in het kasselrijarchief aantroffen, waren losse resoluties van deze Generaliteit. Omdat het aannemelijk leek dat de resoluties van dit overlegorgaan in resolutieboeken zouden zijn opgetekend, gingen wij elders ons licht opsteken. Contact met collega Michel Nuyttens, die toen in het Rijksarchief te Gent het archief van de Staten van Vlaanderen inventariseerde, bracht ons bij zes delen in het statenarchief die hij als “resolutieboeken van de gedeputeerden der steden, landen en kasselrijen” (20 nov. 1713 – 8 okt. 1783) had geïdentificeerd.⁹⁴

⁸⁸ NUYTENS, *Inventaris van het Archief van de Staten van Vlaanderen*, p. 34 (het betreft de nummers 559-807 en 835-951 in de inventaris).

⁸⁹ JANSSENS, *Inventaris van het archief van de Kasselrij Oudenaarde*, nrs. 227-240.

⁹⁰ *Ibidem*, nrs. 240-261, nrs. 263-268 en nrs. 270-272.

⁹¹ *Ibidem*, nrs. 261, 268 en 273-383.

⁹² Gent, Rijksarchief Gent, *Archief van de baronie Eksaarde*, nr. 35.

⁹³ JANSSENS G., *De vergadering van de ‘Generaliteit der Kasselrijen, Landen en Ambachten van Vlaanderen’ in de 18de eeuw. Speurtocht naar het archief van een overlegorgaan*, in SOLY H. & VERMEIR R. (ed.), *Beleid en bestuur in de Oude Nederlanden. Liber Amicorum Prof. Dr. M. Baelde*, Gent, 1993, p. 217-223.

⁹⁴ NUYTENS M., *Inventaris van het archief van de Staten van Vlaanderen*, Gent, 1998, nrs. 828-834.

Later stootten wij in het archief van de kasselrij van de Oudburg nog op een partij minuten van resoluties van de Generaliteit.⁹⁵ Het betrof minuten uit de periode 28 april 1713 tot en met 19 april 1738. Bij vergelijking met de resolutieboeken stelden wij vast dat voor de periode 28 april 1713 – 16 november 1713 de resoluties enkel in minuut zijn bewaard. Vanaf 20 november 1713 tot 17 september 1717 is men enkel aangewezen op het resolutieboek. Daarna, van 26 november 1733 tot en met 19 april 1738 zijn er zowel resoluties in minuut als in het resolutieboek bewaard. Voor de periode van 19 februari 1739 tot en met 8 oktober 1783 zijn dan weer geen minuten bewaard.

Of de Kasselrijen, Landen en Ambachten die tot de Generaliteit behoorden elk ook een eigen resolutieboek betreffende de samen genomen besluiten hebben gehad is niet zeker. Er zijn in de recent geïnventariseerde kasselrijarchieven geen dergelijke exemplaren teruggevonden. Wellicht bewaarden de leden van de Generaliteit enkel losse afschriften of minuten en werd de resolutieboeken door het toezichthoudend statencollege opgesteld.

Omdat de Generaliteit altijd rond één specifieke aangelegenheid vergaderde, zijn er clusters van bijeenkomsten waartussen dikwijls een grote tijdsperiode ligt. De Generaliteit behandelde in de periode waarvoor resolutieboeken en minuten van resoluties voorhanden zijn hoofdzakelijk militaire leveringen, onderhoud van en werken aan de Schelde, diverse openbare werken, en een aantal bestuurlijke zaken die met het toezicht door de kasselrijen op de in hun ressort gelegen parochies te maken hebben.⁹⁶ De resolutieboeken van de Generaliteit vermelden meestal meer dan wat besloten was. Zij evolueerden duidelijk naar notulen, iets wat in de achttiende eeuw ook voor andere resolutieboeken (bijvoorbeeld in Dordrecht) is vastgesteld.⁹⁷

Besluit

Een resolutieboek is een archiefstuk waarin akten met een bewijsfunctie zijn opgenomen. Het bevat in beginsel enkel besluiten ('resoluties') van het archiefvormend bestuur. Toch komt een 'zuiver resolutieboek' in de praktijk minder voor dan de archiefterminologie laat vermoeden. Zowel in de periode waarin de resolutieboeken zijn ontstaan, als naar het einde van het ancien régime toe bevatten de resolutieboeken ook andere stukken en is het onderscheid tussen 'resolutieboeken' en 'notulenboeken' niet altijd scherp te maken.

De stadsbesturen waren de eerste bestuurscolleges die hun besluiten ('resoluties') in resolutieboeken hebben geregistreerd. Daarna volgden andere collegiale besturen zoals de gewestelijke statencolleges, de Staten-Generaal en de regionale en lokale besturen zoals de kasselrijen en de heerlijkheden. Ook wanneer regionale besturen onderling overleg pleegden, tekenden zij hun beslissingen in resolutieboeken op. Dit blijkt uit het bestaan van de resolutieboeken van de Vergadering van de Generaliteit der Kasselrijen, Landen en Ambachten van Vlaanderen.

Besluiten die in resolutieboeken staan opgetekend, werden er ingeschreven door een daartoe aangesteld ambtenaar, gewoonlijk de griffier. De resoluties vertonen een herkenbare structuur en zijn (meestal) ondertekend door de griffier en door leden van het bestuur dat de beslissing nam. Op die manier zijn resoluties gewaarmerkte en ontegensprekelijke bewijsstukken die in de toekomst kunnen worden ingeroepen.

⁹⁵ Gent, Rijksarchief Gent, *Archief van de Kasselrij van de Oudburg*, nr. 607 en nr. 608.

⁹⁶ JANSSENS, *De vergadering van de 'Generaliteit der Kasselrijen, Landen en Ambachten van Vlaanderen*, p. 219-221.

⁹⁷ MULLER, FEITH & FRUIN, *Handleiding*, p. 144 en HORSMAN, *Abuysen ende desordien*, p. 194.

Omdat de registratie van de resoluties veelal onrechtstreeks gebeurde, komen in het archief van de archiefvormer kladversies en minuten van resoluties voor. Bij het gebruik van de resoluties mogen die documenten niet verwaarloosd worden. Zij kunnen immers het besluitvormingsproces documenteren en in bepaalde gevallen lacunes in de reeks resolutieboeken opvullen. Eigentijds opgestelde indices op de resolutieboeken bewijzen dat deze voor de archiefvormer gedurende geruime tijd waardevolle bestuursdocumenten zijn geweest. Vandaag zijn die indices een nuttig hulpmiddel voor de onderzoeker.

De Vlaamse steden waren in Europees perspectief niet bij de eersten om resolutieboeken op te stellen. Omdat over het opduiken van stedelijke resolutieboeken in Vlaanderen en in de Nederlanden nog niet heel veel bekend is, is systematisch en vergelijkend onderzoek naar hun ontstaanscontext en hun verdere ontwikkeling ten zeerste gewenst. Gelijkaardig onderzoek in verband met de resolutieboeken van de Vlaamse kasselrijen kan bijdragen tot een betere kennis van de institutionele geschiedenis van deze intermediaire besturen.

Brontypologisch onderzoek van resolutieboeken biedt niet enkel archiefwetenschappelijk inzicht in de activiteit van de archiefvormer. Het helpt onderzoekers ook bij het beter begrijpen en in hun context plaatsen van de historische gegevens die de resolutieboeken bevatten.

Deze bundel verkent de rijkdom en complexiteit van documenttypes die ontstonden in stedelijke en familiale context in de vroegmoderne tijd. Vanuit een brontypologische benadering onderzoeken de bijdragen hoe uiteenlopende documenten – zoals stadsrekeningen, schepenregisters, resolutieboeken, brievenkopijboeken en receptenschriftjes – vorm kregen, gebruikt en bewaard werden, en hoe hun betekenis evolueerde doorheen de tijd. Documenten worden daarbij niet los van hun context bestudeerd, maar als onderdelen van bredere administratieve praktijken en maatschappelijke processen. Aandacht gaat uit naar de sociale en politieke omstandigheden waarin documenten werden opgesteld, hergebruikt of geherstructureerd, en naar de keuzes die archiefvormers, -beheerders en latere generaties maakten in functie van selectie, bewaring, ordening en ontsluiting.

De bijdragen in deze bundel kwamen tot stand naar aanleiding van twee studiedagen die in 2019 door het Rijksarchief werden georganiseerd in het kader van het BRAIN-be project TEMAS (Thesaurus of Early Modern Archival Sources). Ze illustreren hoe brontypologisch onderzoek bijdraagt aan een dieper inzicht in de historische en sociale context van archiefdocumenten, én hoe de combinatie van verschillende documenttypes nieuwe perspectieven kan openen, ook binnen multidisciplinair onderzoek.

Illustratie op de omslag: Trompe l'oeil-schilderij van Cornelis Brisé, 'Documenten betreffende de Thesaurie der Stad Amsterdam', 1656 (Amsterdam Museum, SA 3024).

